

Škofija Murska Sobota 2006. Zgodovinski oris krščanstva v Pomurju. Almanah ob ustanovitvi škofije Murska Sobota (ur. S. Zver in F. Kuzmič), Župnijski urad sv. Miklavža, Murska Sobota 2006, 289 str., ISBN 961-238-669-2.

Škofija Novo mesto. Onim pri Bogu, sebi in zanamcem (ur. Z. Pelko), Družina, Ljubljana 2006, 309 str., ISBN 961-222-646-6.

V več kot sedemnajstih stoletjih zgodovine prisotnosti krščanstva na slovenskih tleh gotovo nobeno leto ni bilo zaznamovano s tako odmevnimi odločitvami in dogodki, kot je bilo leto 2006. Če na prvem mestu navedemo imenovanje nadškofa dr. Franceta Rodeta za kardinala in za voditelja pomembne kongregacije v vodstvu Cerkve, potem velja za utrip Cerkve na Slovenskem kot zgodovinska prelomnica 7. april, ko je papež Benedikt XVI. izdal listino o ustanovitvi nove cerkvene pokrajine, treh novih škofij, imenovanje treh novih krajevnih škofov, metropolita in maja imenoval še pomožnega škofa v Mariboru. Živahno dogajanje ob teh dogodkih je bilo zabeleženo na različne načine in bo odslej sestavni del zgodovine katoliške skupnosti v slovenski državi. Kot zgovoren izraz novosti in praznovanja sta tudi dve publikaciji, ki so ju pripravili v Murski Soboti in v Novem mestu in je mogoče nanju gledati kot na predstavitev dveh novih cerkvenih ustanov v širšem prostoru in kot na potrditev njune dosedanje vpetosti v slovenski pro-

stor in v širšo krščansko skupnost.

Na dan razglasitve škofije in postavitve prvega škofa v Murski Soboti mons. M. Turnška so udeleženci že imeli na voljo almanah, v katerem je bila zarisana podoba nove krajevne Cerkve in njen prvi voditelj. Poleg osnovnih informacij o novi škofiji, dekanijah in župnijah, duhovnikih, pastoralnih sodelavcih in poleg statističnih podatkov nam knjiga po uvodni besedi, ki jo je prispeval mariborski pomožni škof dr. Jožef Smej, predstavlja najprej zgodovinske korenine nove cerkvene resničnosti. Njeno podobo je nato dvajset avtorjev postavilo na svojstven način na ogled. Orisani so začetki krščanstva v Pomurju (B. Kerman), utrjevanje krščanstva v srednjeveškem Prekmurju in v času do pojava luteranstva (A. Hozjan), krščanstvo v Prlekiji od 11. do 16. stoletja (I. Fras), navzočnost protestantov v Prekmurju (F. Kuzmič), prekmurški katoličani od pričetkov rekatolizacije do prvega slovenskega narodnega programa (M. Fujs), organizacija Katoliške Cerkve v Prlekiji od 17. do začetka 20. stoletja (F. Čuš) ter v 20. stoletju (M. Pucanja) in organiziranost Cerkve v Prekmurju od 1900 do ustanovitve murskosoboške škofije (J. Smej). Naslednji sklop prispevkov daje poudarke posameznim vidikom, ki so značilne sestavine pomurske krščanske skupnosti, »ki ni nastala iz nič in ne bo začejala iz nič« (iz uvoda). Srečamo nekatere zgodovinske silhuete iz življenja Cerkve v Slovenski krajini v 20. stoletju (S.

Zver), prizadevanja za škofijo po prvi svetovni vojni (V. Škafar) in novejša prizadevanja za ustanovitev soboške škofije (K. Bederšnjak), prekmurske duhovnike, povezane z nastajanjem murskosoboške škofije (J. Smej), nekatere duhovne velikane Prlekije (M. Sraka), navzočnost redovnih skupnosti v Pomurju in člane redovnih skupnosti, ki so izšli s tega področja in delovali v drugih okoljih (B. Kolar) ter sakralne spomenike v Prlekiji in v Prekmurju (oba prispevka je pripravil J. Balažič). Almanah nam pove, kakšen pomen je pri ustanavljanju nove škofije imelo pomursko pastoralno področje (M. Sraka), kakšen je bil izvirni prispevek J. Klekla pri organiziranju župnijske pastore ob koncu 19. in na začetku 20. stoletja (P. Štumpf) in kako se je v zgodovino zapisalo versko-duhovno slovstvo v Pomurju (J. Vugrinec). Spoznamo nekatere izvirne značilnosti vernosti pomurskega človeka (J. Magdič) in duhovni lik Božjega služabnika Danijela Halasa – ‘najlepšega cveta nove škofije’ (L. Kozar). Po prvotni zamisli naj bi zbornik predstavil le zgodovinski oris krščanstva na obeh bregovih Mure, vendar je v marsičem segel v sedanji čas in ima s tem še dodatno vrednost. Tako v marsičem dopolnjuje zgodovinsko vedenje o Pomurju, o čemer so doslej v slovensko zgodovinopisje največ prispevali F. Kovačič, I. Škafar in I. Zelko.

Monografija o novomeški škofiji bralca nagovori s pisano besedo, a

še bolj s fotografsko govorico. Po spremni besedi, ki jo je napisal prvi voditelj škofije mons. A. Glavan (»manjše škofije naj postanejo kraj sodelovanja, medsebojnega dogovarjanja in dialoga«) in uvodni besedi prošta J. Lapa (knjiga je sad pogumnega dejanja avtorjev, »da so dogoletna pričakovanja in načrtovanja mnogih ljudi spravili v besede in slike«), spoznamo zgodovinska prizadevanja za ustanovitev škofije v Novem mestu (F. M. Dolinar). Pod naslovom ‘Onim pri Bogu, sebi in zanamcem’ je S. Granda v osrednjem delu knjige orisal zgodovinske temelje novomeškega območja od prvih sledov v prazgodovini, prek srednjega in novega veka in vse do let realnega socializma, ko je kazalo, da bo za novomeškim kapitljem izginila sled, in nato do konca dvajsetega stoletja. Cerkevna zgodovina, skupnosti in ustanove, so tesno prepleteni z vsemi drugimi vidiki vsakodnevnega življenja ljudi. R. Peskar je v dveh prispevkih posegel na področje umetnostne zgodovine. Predstavlja umetnostno podobo kapitlja (cerkev sv. Nikolaja, proštijo, kaščo, Marijino znamenje) in še umetnostni značaj območja škofije v Novem mestu. Tudi zaradi številnih cerkva, znamenj, samostanov in drugih sakralnih objektov ozemlje novomeške škofije predstavlja za umetnostno zgodovino poseben izziv. Z. Pelko, ki je predstavljen kot urednik knjige, je zanjo prispeval besedila in predvsem številne avtorske in dokumentarne fotografije. Slednje nas nagovorijo na izviren in zelo

izpoveden način. Spremljajo jih umetnostnozgodovinske razlage.

Monografija o novomeški škofiji je prišla na knjižne police ob prazniku zavetnika njene stolnice sv. Nikolaja, to je v začetku decembra. Da se bo v Novem mestu očitno nekaj zgodilo, so sodelavci sklepali že poleti 2005, ko so se dogovorili za pripravo knjige in da jo posvetijo »vsem onim pri Bogu, ki so tisočletja živeli za duhovni dotik današnjega dne, sebi za dolžnost vedenja in v trajno sporočilo zanamcem«, kot beremo na ščitnem ovitku. Objava je kot dostojen pomnik prvega praznovanja zavetnika stolnice in reprezentativna podoba nove škofije.

Tako soboški almanah kot novomeška monografija sta verodostojen izraz verskega in kulturnega bogastva obeh pokrajin. V obeh publikacijah mimogrede nekaj več izvemo tudi o ozadju nastajanja obeh škofij, tako o Božji kot tudi o zelo človeški razsežnosti takega dogajanja, kar pa je navsezadnje temeljna značilnost ustanove, ki jo imenujemo Cerkev. Če je knjiga o soboški škofiji njena dostojna predstavitev, potem bi za novomeško lahko rekli, da je zares razkošna, ne le po obsegu, temveč tudi po opremi in videzu. Kot se spodobi za resna strokovna dela, najdemo v knjigah seznama uporabljene in priporočene literature ter pri knjigi o soboški škofiji še daljši povzetek v angleškem jeziku; morda bi slednje lahko vsebovala tudi monografija o novomeški škofiji, saj bi jo

to naredilo dostopno širšemu krogu.

Škofiji Murska Sobota in Novo mesto, njuni začetki in zgodovinski trenutek, v katerem sta postali sestavni del Cerkve med Slovenci, sta se tako tudi v besedi in sliki zapisali v bogastvo verskega in kulturnega izročila. Želimo si lahko, da se bo našel še zadosti pomemben trenutek, ki bo ponudil priložnost, da se predstavi nova celjska škofija in njen prvi pastir, kar bo pomagalo, da bomo imeli na voljo celovito podobo Cerkve na Slovenskem na začetku novega stoletja.

Bogdan Kolar

Vicko Kapitanović, *Rimski Ilirik u odrazu kršćanske književnosti*, Književni krug, Split 2006, 153 str., ISBN 953-163-240-5.

Hrvaški cerkveni zgodovinar fra Vicko Kapitanović OFM nam v zadnji knjigi podaja sad svojih raziskav in izkustev pri poučevanju, iz česar je nastal odličen učbenik, zbirka zgodovinskih virov, ki se ne omejuje zgolj na področje Hrvaške, ampak sega tudi na naše ozemlje.

Po kratkem pregledu zgodovinskih dogajanj na področju Ilirika, ki ga seveda najprej dobro razmeji tako časovno (od 2. stoletja dalje) kot krajevno, avtor posveti posebno pozornost začetku in širjenju krščanstva, omeni preganjanja in Konstantinov preobrat, potem pa sledi dogodkom do avarsko-slovenskega opustošenja. Drugi del uvoda nas seznanja s krščansko književnostjo tistega časa na sploš-

no in po posameznih obdobjih oz. skupinah avtorjev, pri čemer ne zaobide arijanskega spora, ki se je na Zahodu razplamtel pravzaprav samo v prestolnici Milanu in v Iliriku. Dovolj podrobno prikaže različne faze tega spora in prestopanja ključnih akterjev, tudi cesarjev, z enega na drugo stališča. Na koncu doda seznam katoliških piscev oziroma del iz Ilirika. Med njimi na prvem mestu navaja Viktorina Ptujskega. Katoliškim sledijo arijanski pisci in kratko predstavljena hipoteza o izvoru izraza *Slovan* iz prevoda Nove zaveze gotskega škofa Wulfila. Koren *slavan* se tam pojavi štirikrat, in sicer s pomenom *molčati, obmirovati*. Avtor tukaj postavi domnevo o vzajemnem poimenovanju drugorodcev kot tistih, ki ne govorijo oziroma so nemi. Tako naj bi Slovani s to značilnostjo poimenovali Nemce, Germani pa Slované. Kot podporo hipotezi navaja še slovanski glagol *sloviti*, kar pa pomeni ravno nasprotno, *govoriti*. Vprašanje je, ali je torej etnonim *Slovan* res bil dan od zunaj ali je vendar njegov izvir treba iskati znotraj lastne jezikovne baze. Slučajna podobnost z germanško besedo pa bi le pomagala k hitrejšemu sprejetju poimenovanja.

Tem 30 stranem sledi jedro knjige, ki ga sestavlja izbor patrističnih besedil. Ob stolpec z besedili v izvirnih jezikih – pretežno seveda v latinščini – je postavljen še stolpec s hrvaškim prevodom. Izvirna besedila so povzeta po Mignevi izdaji *Patrologia Graeca*, *Patrologia Latina* s Supplementom, čeprav je marsi-

katero delo doživelo že kakšno kasnejšo izdajo. Besedila orisujejo prvo evangelizacijo Ilirika, predstavijo pomembna domačina (Viktorina in Hieronima), omenjajo pojav puščavnikov ob dalmatinski obali, največ odlomkov pa se suče okrog problema arijanske krive vere in sinod, ki so se ukvarjale z njo (I. in II. sirmijska, sinoda v Riminiju), zanimiva je tudi korespondenca salonskega škofa Hezihija z Avguštinom, Janezom Krizostomom in papežem Zosimom.

Knjigo zaključí angleški prevod celotnega uvodnega besedila – kar dela knjigo povsem uporabno tudi zunaj meja poznavanja hrvaškega jezika –, izbrana bibliografija in kazalo osebnih in krajevnih imen.

Zelo posrečena je avtorjeva odločitev, da zbere patristične zgodovinske dokumente in jih objavi na enem mestu, ravno tako, da jim doda prevod v sodobni jezik. Morda ne bi bilo odveč, kljub obsežnemu uvodu in prevodu, besedila opremiti še s komentarjem. Prav tako bi bila zelo koristna še kakšna dodatna geografska karta zgolj Ilirika, poleg obstoječe, ki prikazuje celotno Rimsko cesarstvo. Ostalo slikovno gradivo je dobro izbrano in ilustrativno.

Vsekakor moramo avtorju čestitati za dober izbor besedil in jasno predstavitev z njimi povezanih problematik. S pomočjo njegovega dela nam je tako približano teološko dogajanje na našem področju v 4. stoletju po Kr. Obenem smemo upati, da bo skromna prva naklada kmalu pošla in doživela ponatis.

Miran Špelič OFM